УДК 373.5.016:94:07](477)(045)

Медіаконтент на уроках історії в загальноосвітніх школах України: перспективи та ризики використання

Юлія Антибура

*Загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів Хортицької національної
навчально-реабілітаційної академії,
м. Запоріжжя, Україна*

*вчитель історії, аспірант МДПУ ім. Богдана Хмельницького
<http://orcid.org/0000-0003-4359-661X>, julia.ant87@gmail.com*

Анотація. Стаття присвячена характеристиці сучасного медіаконтенту та аналізу його освітніх і виховних можливостей на уроках історії. Представлені обрані визначення основних понять з окресленої проблеми, таких як «масова комунікація», «медіаосвіта», «медіаконтент», «медіаграмотність». Наведені фрагменти уроків з історії України та всесвітньої історії з використанням сучасного медіаконтенту. Розглянута доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій в урочній системі загальноосвітніх шкіл України, узгодженість такого використання із державними санітарними нормами та правилами для загальноосвітніх навчальних закладів. Виокремлені проблеми та ризики, пов'язані із неконтрольованим потоком різносторонньої інформації. Порушено питання про необхідність формування інформаційної культури учнів, вміння протидіяти медійним маніпуляціям, розвитку медіаграмотності.

Ключові слова: медіаконтент; медіаосвіта; медіаграмотність; урок історії; загальноосвітня школа.

Mediacontent in History Lessons in Ukrainian Secondary Schools: Perspectives and Risks of Use

Yuliia Antybura

*The comprehensive sanatorium boarding school of the I-III grades of
Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy,
Zaporizhzhia, Ukraine*

Teacher of History, PhD student at Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

<http://orcid.org/0000-0003-4359-661X>, julia.ant87@gmail.com

Summary. The article contains the analysis of educational and upbringing opportunities of modern Media Content on the History lessons. It is noted that in modern information society the school is no longer the only source

of information for pupils. Therefore, on the basis of this understanding, development of pupils' media literacy is the main task for the teachers. According to the new version of «A History Education Curriculum» for grades 5-11 of general education schools, the main purpose of History teaching is growth of a pupil as a person, who can oriented in the surrounding information environment freely. Media education serves that purpose. The issue of media education and information – communicative technologies is considered in the works of modern Ukrainian scientists. The pages of periodicals cover the potential of using multimedia, multimedia presentations, virtual learning, network technologies, the Internet resources, educational opportunities of video hosting on the History lessons in general education schools. The number of publications with specific recommendations for the use of modern media content on the History lessons is not enough. This determines the relevance of the study. The author presents the number of definitions of the basic concepts on the indicated problems, such as «information society», «mass communication», «information-digital competence», «media content», «media literacy», «media education». The main functions of media education are dwelt upon. These are: to prepare a new generation for living in modern information environment; to perceive various information; to teach a person to resist the psychological pressure; to communicate on the basis of verbal and non-verbal forms of communication through technical means. The author presents the parts of the lessons of the subject «The History of Ukraine» and «The World History» with the use of modern media content. It is advisable to use media content at the stage of perception and comprehension of educational material with obligatory reflection. The author is considers the expediency of using information and communication technologies in the curriculum of general education schools of Ukraine, the consistency of such use with state sanitary norms and rules for general educational institutions. Problems and risks associated with the uncontrolled flow of versatile information and the impact of information and communication technologies on the physical and mental health of children are singled out. In particular, there is a general decline in the level of culture and moral qualities, the memory and attention of students are worsened. The author raises the issue of the necessity of development of an information culture. Modern children should be able to resist media manipulations. The formation of media literacy and the development of critical thinking is the primary task of the modern school.

Keywords: media content; media education; media literacy; history lesson; general education school.

ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасна загальноосвітня школа має відповідати всім викликам сьогодення. Її роль в суспільстві кардинальним чином змінилася. Вона тепер не виступає єдиним джерелом інформації для учнів, а вчитель на уроці не є беззаперечним авторитетом у питаннях істини. Саме поняття істини має безліч контекстів, а знання стають плюралістичними. В таких умовах важливо формувати в учнів критичне ставлення до того потоку інформації, який падає на них щодня через засоби масової інформації. Педагоги мають навчитися ефективно використовувати сучасний медіаконтент в навчально-виховному процесі, враховуючи специфіку медіаосвіти та зважаючи на можливі ризики.

Згідно з новою редакцією програми з історії для 5-9 класів загальноосвітніх шкіл, головною метою навчання історії є зростання учня як людини, яка сприймає і розуміє навколишнє інформаційне середовище, здатна його критично аналізувати, а також діяти в ньому відповідно до своїх цілей і усталеної в суспільстві комунікативної етики.

([Міністерство освіти і науки України \[МОНУ\], 2017](#)). Всі ці якості можливо розвивати, використовуючи в навчальній та виховній роботі сучасний медіаконтент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню використання медіаконтенту та інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії присвячено достатньо робіт як істориків, так і педагогів-дослідників загалом. Серед них необхідно виділити К. Баханова, О. Мокрогуза, Д. Десятова, О. Подобєд, які на сторінках періодичних освітянських видань розглядали інноваційні аспекти навчання історії в школі, в тому числі потенціал використання навчальних мультимедійних презентацій, віртуального навчання, мережевих технологій, інтернет-ресурсів, навчальних можливостей відеохостингів, зокрема YOUTUBE, на уроках історії.

У 2000-х роках серед науковців-освітян помітно зростає інтерес до медіаосвіти. Тоді ж видано ряд посібників для вчителів, таких як «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін», «Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства», «Медіаосвіта та медіаграмотність» тощо. Питанню медіаграмотності приділяли увагу П. Коваленко, Л. Гуменюк, В. Потапова, О. Волощенко. У 2010 році Національною академією педагогічних наук України оприлюднено Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні. В 2016 році Президія НАПН України схвалила нову її редакцію. Це поки що єдиний офіційний державний документ з означеної галузі. Проте, вважаємо недостатньою кількість публікацій, присвячених конкретним технологіям використання медіаконтенту для роботи на уроках історії в загальноосвітніх школах України, методикам проведення таких уроків.

Метою статті є огляд проблеми використання медіаконтенту на уроках історії на основі аналізу вітчизняних наукових праць, визначення основних понять з теми; виокремлення перспектив та ризиків використання медіаконтенту на уроках історії у загальноосвітніх школах України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасне інформаційне суспільство вимагає від учня та вчителя значно більше зусиль, направлених на безперервне вдосконалення інформаційних та здоров'язберігаючих компетентностей. Основною ознакою інформаційного суспільства є масове виробництво і поширення інформації, перетворення її на головну цінність.

Філософський енциклопедичний словник наводить дві протилежні тенденції щодо оцінки самого факту перетворення інформації у потужну соціальну силу – оптимістичну та песимістичну. Згідно з першою, оптимістичною, інформатизація та комп'ютеризація суспільства становить безумовне соціальне благо. У такому суспільстві створюються принципово нові умови для праці, зростає рівень свободи та усвідомлення людиною своїх можливостей, більш виваженими та науково обґрунтованими стають політичні рішення, що справляють значний вплив на всі сфери життєдіяльності людини. Представники іншої тенденції, песимістичної, розглядають інформаційне суспільство як суспільство маніпулятивне, і рівень маніпулювання людиною швидко підвищується ([Шинкарук, 2002, с. 248](#)).

Одна з характеристик інформаційного суспільства – масова комунікація. Нижче наведено визначення цього явища, яке, на нашу думку, найбільш повно передає його суть та визначає проблеми, пов'язані з місцем людини в ньому.

Масова комунікація – це систематичне поширення інформації серед великої кількості людей за допомогою друку, радіо, телебачення, аудіо-, відеозапису та через комп'ютерні мережі. Вона є необхідною підставою існування масової культури. За допомогою масової комунікації відбувається поширення важливих інформаційних повідомлень, що зумовлює єдність нації та людства ([Шинкарук, 2002, с. 291](#)).

Отже, можемо говорити про такі аспекти інформаційного суспільства, як масова комунікація, масова культура, орієнтація на масового споживача. Постає питання про те, яким є місце загальноосвітньої школи в цьому просторі. Потужною відповіддю на таке питання може стати медіаосвіта.

Медіаосвіта як напрям педагогічної думки сформувався ще в другій половині ХХ ст. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні наводить наступне визначення: медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій ([Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016](#)).

Таким чином, медіаосвіта спрямована на вивчення масово-комунікативної й інформаційної природи засобів масової інформації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео тощо) та принципів їх використання для актуалізованого оволодіння основами знань. За Л. Задорожною, основними завдання медіаосвіти є підготовка нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різноманітної інформації, а також до протидії впливові на психіку ([Задорожня, 2013, с. 4](#)).

Нова редакція навчальної програми з історії для загальноосвітніх навчальних закладів акцентує увагу на необхідності розвивати ряд учнівських компетентностей, серед яких – інформаційно-цифрова. Інформаційно-цифрова компетентність – уміння використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її нагромадження, перевірки і впорядкування; створювати вербальні й візуальні (графіки, діаграми, фільми) тексти, мультимедійні презентації та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією соціального та історичного змісту під час аналізу повідомлень електронних медіа; виявляти джерела й авторів інформації, робити коректні посилання ([МОНУ, 2017](#)). І саме сучасний медіаконтент може бути ефективним інструментом розвитку інформаційно-цифрової компетентності учнів на уроках історії.

Медіаконтент, в широкому розумінні, це сукупність різноманітної інформації, що спрямована на цільову аудиторію, і передається через радіо, телебачення, пресу, кіно, відео, фотографію, Інтернет тощо. Сьогодні саме медіаконтент формує картину світу людини.

Вчитель історії загальноосвітньої школи має можливість користуватися розробками уроків з елементами використання традиційного медіаконтенту, такого як радіовиступи (промови керівників держав, диктаторів, оголошення початку війни, заклики до вступу в армію тощо), агітаційні плакати (радянські та часів нацистської Німеччини), карикатури, фотографії, газети та журнали, документальні (як навчальні, так і розраховані на широкий загал) та художні фільми.

Щодо сучасного медіаконтенту, то тут можливості вчителя значно ширші. В умовах інформаційного суспільства та медійних маніпуляцій, вчитель історії – саме та людина, що має формувати адекватне сприйняття учнем дійсності. Для ознайомлення з останніми новинами краще використовувати різні джерела Інтернету, з обов'язковим критичним порівнянням інформації, що міститься там. Прикладом таких джерел можуть бути сайти інформаційних агентств та всеукраїнських газет:

- інформаційне агентство УНІАН <https://www.unian.ua/>;
- міжнародний громадсько-політичний тижневик «Дзеркало тижня» <https://dt.ua/>;
- діловий інформаційно-новинний сайт «Діло» <https://delo.ua>;
- інформаційне агентство «Інформ UA» <https://inform-ua.info/>;
- новини «Укрінформ» <https://www.ukrinform.ua/>;
- щоденна всеукраїнська газета «День» <http://day.kyiv.ua/uk/>;
- історичний фронт «ЛікБез» <http://likbez.org.ua/>;
- інтернет-газета «Твоє право знати» <https://www.stopfake.org>;
- «Українська правда» <http://www.pravda.com.ua/>.

Не менш важливим джерелом інформації, що висвітлює резонансні суспільні події, є сайти новин центральних телеканалів:

- телеканал «СТБ» <http://vikna.stb.ua/ru/>;
- телеканал «Інтер» <http://inter.ua/uk/news/>;
- телевізійна служба новин каналу «1+1» <https://tsn.ua/>;
- канал «24» <https://24tv.ua>.

Цікавим та корисним буде ознайомлення учнів з інформацією про події в Україні, що подаються на провідних новинних сайтах зарубіжних країн, а також сайтах українських діаспор:

- британська щоденна газета «The Guardian» <https://www.theguardian.com/world/ukraine>;
- щоденне видання США «The Washington Post» <https://www.washingtonpost.com/>;
- щоденне видання США «The New York Times» <https://www.nytimes.com/section/world/europe>;
- європейський канал новин Euronews <http://www.euronews.com/european-affairs/european-news>;

– газета для українців в Польщі «Наш вибір» <http://naszwybir.pl/category/podiyi/visti-z-ukrayini/>;

– газета Українського Національного Об'єднання Канади «Новий Шлях» <https://www.newpathway.ca/>.

Уроки історії в 10-11 класах не можуть бути повними без використання цих та інших сайтів, що формують суспільну думку людей. Це саме той медіаконтент, що має великі навчальні та виховні можливості, за умови правильного його використання.

Крім сайтів новин, суспільно значущі події та точки зору на них можна відстежувати за допомогою соціальних мереж, особистих блогів, порівняння статей різними мовами в інтернет-енциклопедіях:

- блог-платформа «LiveJournal» <https://www.livejournal.com/>;
- соціальна мережа «Facebook» <https://www.facebook.com/>;
- соціальна мережа «Twitter» <https://twitter.com/>;
- універсальна інтернет-енциклопедія «Вікіпедія» <https://uk.wikipedia.org/>.

Соціальні мережі можуть бути інструментом комунікації між вчителем та учнями, а тематичні блоги – потужною інформаційною підтримкою традиційних уроків. Учні можуть отримати завдання написати статтю в інтернет-енциклопедію, або знайти та виправити помилки у вже існуючих статтях. Яку би форму роботи вчитель не вибрав, мотивація до вивчення предмету буде зростати.

Для підтримки позитивної мотивації учня, вчитель може задіяти сайти громадських та офіційних організацій, де розміщено останні новини науки, тексти першоджерел, інформацію про учнівські конкурси та конференції:

- Український інститут національної пам'яті <http://www.memory.gov.ua/>;
- Інститут археології НАН України <http://www.iananu.org.ua/>;
- Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>;
- Ізборник. Першоджерела та інтерпретації <http://litopys.org.ua/>.

З метою культурно-естетичного виховання і в обмежених умовах територіального пересування Україною, на уроках історії можна користуватися таким інструментом, як віртуальні екскурсії:

- Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття <http://hutsul.museum/exposition/virtual/>;
- Національний музей «Чорнобиль» <http://chernobylmuseum.kiev.ua/uk/virtual-tour/>;
- Херсонес Таврійський. Віртуальний тур <http://www.chersonesos.crimea.com/index.htm>;
- віртуальний тур музеями України просто неба <http://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>;
- дерев'яні церкви Карпатського регіону України. Світова спадщина ЮНЕСКО <http://churches.authenticukraine.com.ua/ua/>.

Інтернет пропонує і велику кількість ресурсів для самостійної підготовки учня до зовнішнього незалежного оцінювання. Окрім сайтів, що дозволяють повторити матеріал та пройти пробне тестування, ефективним є залучення відеохостингів з документальними фільмами та передачами:

- матеріали для підготовки до ЗНО <http://ukrhistory.com.ua/>;
- підготовка до ЗНО онлайн <http://online.zno.ua/>;
- історія України. Докудрама <https://www.youtube.com/playlist?list=PLhuA9d7RIOdZGK7bsr6UgAJMUAeiJYHYG/>;
- історія Українських земель https://www.youtube.com/playlist?list=PLNHlpbN2coaQy8_QyJMFqV_VUTXboh8DN.

Останні можна використовувати і на уроках, вивчаючи відповідні теми з історії України і використовуючи метод коментованого перегляду відеоматеріалу.

Вищенаведений список сайтів не є вичерпним. Інтернет та вміщений там контент мають практично необмежені можливості для розвитку критичного мислення учнів на уроках історії.

Проте, поки що мало саме конкретних розробок уроків із використанням сучасного медіаконтенту та можливостей Інтернету (пошукових систем, відеохостингів, сайтів офіційних організацій, соціальних мереж). В умовах інформаційного суспільства їх поява – справа найближчого часу. Тому важливо формувати в учня медіаграмотність.

Медіаграмотність є складовою частиною культури сприймання інформації і стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують ([Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016](#)).

Таким чином, можемо впевнено говорити про те, що медіаграмотність є важливою складовою інформаційно-цифрової компетентності учнів, формування якої є однією з задач вивчення історії в загальноосвітніх школах України. Саме зараз назріла нагальна потреба ввести до навчальних планів шкіл спеціальні курси з медіаграмотності, адже відповідні програми, підручники та посібники для вчителів предметів суспільно-гуманітарного циклу вже існують.

Розглянемо конкретні приклади використання сучасного медіаконтенту на уроках історії України ([табл. 1](#)) та всесвітньої історії ([табл. 2](#)) в 11-му класі загальноосвітньої школи. Фрагменти уроків, що їх наведено в таблицях нижче, доцільно використовувати на етапі сприйняття та усвідомлення навчального матеріалу з обов'язковою груповою рефлексією.

Контрольні питання даного фрагменту уроку є універсальними і можуть використовуватись на предметах суспільно-гуманітарного циклу загалом. Навчальні ресурси саме цих предметів (історія України, всесвітня історія, історія рідного краю, «Людина і світ», «Людина і суспільство», правознавство) передбачають використання

публікацій на історичну, соціально-політичну тематику, електронних інформаційних ресурсів, цифрових бібліотек тощо.

Таблиця 1

Фрагмент уроку з історії України

Клас	11
Навчальний предмет	Історія України.
Тема уроку	Початок визволення України.
Очкування результату	Після уроку учні зможуть: <ul style="list-style-type: none"> – визначати хронологічну послідовність подій Другої світової війни; – характеризувати воєнно-політичні події на території України; – порівнювати різні точки зору, що існують в історичній науці та суспільстві, стосовно подій та етапів Другої світової війни; – визначати власну позицію (Єрмоленко & Мокрогуз, 2011, с. 44).
Медіаконтент	Учні пропонуються переглянути ролики: «Звільнення України» https://www.youtube.com/watch?v=oAe7AisOefA «Освобождение Украины - История XX века» https://www.youtube.com/watch?v=J5nvOCOe-gI або інше відео на вибір вчителя.
Контрольні питання	<ul style="list-style-type: none"> – З якою метою зняті ці сюжети? – Яка основна думка фільмів? – На яку аудиторію розраховані фільми? – Хто замовник цих сюжетів? – Чи можна ці фільми назвати засобом масової пропаганди? (Іванов, Волошенюк & Мокрогуз, 2016, с. 195).
Висновок	Документальне кіно – це впливовий інструмент пропаганди. Автори документальних фільмів висвітлюють реальні події, але трактують їх так, як вигідно саме сьогодні. Порівнюючи документальне кіно, можна виділити суперечливі аспекти і критично проаналізувавши їх, відповісти на контрольні питання.

Таблиця 2

Фрагмент уроку з всесвітньої історії

Клас	11.
Навчальний предмет	Всесвітня історія.
Тема уроку	Основні глобальні проблеми сучасності. Шляхи їх подолання.
Очкування результату	Після уроку учні зможуть: <ul style="list-style-type: none"> – визначати основні глобальні процеси та проблеми сучасності; – працювати з поняттями «екологічна криза», «демографічна криза», «екстремізм»; – аналізувати, порівнювати, критично працювати з різними джерелами інформації; – висловлювати власні судження (Кавітіна & Мокрогуз, 2011, с. 229).
Медіаконтент	Учні пропонуються переглянути в мережі останні новини, пов'язані з проявами екстремізму та міжнародного тероризму, складаючи своєрідний «каталог думок». Відібрати та спільно переглянути новинні телесюжети на задану тематику.
Контрольні питання	<ul style="list-style-type: none"> – Які основні думки містять тексти новин? – На яку цільову аудиторію направлені тексти? – Яка мета цих текстів?

	<ul style="list-style-type: none">– До яких цінностей апелюють автори текстів?– Чиї інтереси підтримують тексти?– Які слова використовуються для створення емоційного забарвлення тексту?– Що спільного і що відмінного ви побачили у текстах? (Іванов et al., 2016, с.160).
Висновки	Новини об'єднують правду і реальність шляхом відображення фактів. Фактами можуть бути числа, дати, імена, події. На відміну від факту, думка може розглядати по-різному, наприклад, як важливу/неважливу. Наявність поряд із фактом думки часто впливає на наше його сприйняття. Думка «забарвлює» факт, програмує на його сприйняття так, як потрібно авторові медіаконтенту (Іванов et al., 2016, с.44-45).

Дані фрагменти є лише одним прикладом можливостей використання сучасного медіаконтенту на уроках історії і не окреслюють весь його навчальний та виховний потенціал. Загальноосвітня школа ще тільки чекає на розробку та видання медіадидактичних матеріалів з історії.

Проте, не слід забувати і про певні ризики використання сучасного медіаконтенту на уроках історії. Державні санітарні правила та норми щодо влаштуванні та обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальному закладі наводять тезу про те, що регулярна робота з комп'ютером без застосування відповідних захисних засобів приводить до зниження імунітету, захворювання органів зору, до хвороб серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту ([Міністерство охорони здоров'я України, 1998](#)). І хоча в 2017 році Міністерство охорони здоров'я України визнало цей документ таким, що втратив чинність, в першу чергу через застарілість технічних характеристик, очевидність цієї тези вважаємо беззаперечною. Нові санітарні норми наразі розробляються.

Сучасні діти, як школярі, так і дошкільнята, проводять багато часу за моніторами комп'ютерів, перед планшетами або з мобільним телефоном в руках. При плануванні уроку з використанням медіаконтенту необхідно це враховувати. Адже надмірне використання техніки провокує погіршення пам'яті та уваги людини. Спостерігається і загальне зниження рівня культури та моральних якостей учнів через деструктивний контент, що є в загальному доступі в Інтернеті. Читання повноцінних текстів замінюється екстрактами інформації, дитина звикає до формату коротких повідомлень і важко сприймає більше. Лексика стає простішою, часто нехтуються правила орфографії та пунктуації, використовуються жаргонізми. Словниковий запас звужується, слова подекуди замінюються символами. Відкидаються правила етикету. Очевидним є ризик перенесення такого стилю спілкування і в реальне життя. Аналогічне занепокоєння на сторінках тематичних видань та підручників виказують як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги, психологи та педіатри, зокрема, Л. Найдьонова, О. Іванов, О. Волошенюк, Н. Больц, Дж. Домінік.

Отже, виділяємо дві тенденції, що мають місце при використанні сучасного медіаконтенту на уроках історії в загальноосвітніх школах України. До позитивної тенденції відносимо формування критичного мислення учнів, вміння орієнтуватися в потоках інформації, протистояти медійним маніпуляціям, використовувати

інформаційно-комунікаційні технології для створення власного контенту. До негативної – зниження культури спілкування, можливість маніпуляції свідомістю, спрощення внутрішнього світу учня, «цифрова наркоманія», погіршення пам'яті та уваги, загальні проблеми зі здоров'ям, спричиненні надмірною кількістю часу, який учень проводить перед монітором комп'ютера.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, розглянувши освітні та виховні можливості сучасного медіаконтенту на уроках історії в загальноосвітніх школах України, можемо говорити про його беззаперечну користь для розвитку критичного мислення учнів. Сучасний медіаконтент є тим інструментом, який дозволяє значно розширити межі традиційного уроку.

Проте, є і певні ризики, з якими можуть зустрітись учні в ході роботи з медіаконтентом. Це, перш за все, погіршення пам'яті та уваги учнів, загальне зниження культури та моральних якостей. Тож вчителів потрібно бути вкрай обережним при відборі інформації та технічних засобів роботи з нею. Мислення учнів не розвивається, якщо вони просто отримують шквал відповідей на питання, яких ще не задавали. Саме тому пріоритетом сучасної міжпредметної освіти має стати медіаграмотність, тобто здатність учнів критично сприймати інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від маніпуляцій. В перспективі подальших досліджень актуальною є проблема нівелювання негативних впливів медіаконтенту та розробка методичних рекомендацій та дидактичного матеріалу з ефективного його використання на уроках історії в загальноосвітніх школах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Єрмоленко, А., & Мокрогуз, О. (2016). *Мій конспект. Всесвітня історія. 11 клас*. Харків: Основа.
- Задорожня, Л. (2013). Освіта впродовж життя. *Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи»*, 4-6. Взято з http://conf-hano.at.ua/news/zadorozhnja_1_osvita_vprodovzh_zhittja/2013-10-23-282.
- Іванов, В., Волошенюк, О., & Мокрогуз, О. (Ред.). (2016). *Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя*. Київ: Центр вільної преси, Академія української преси.
- Кагітіна, Н., & Мокрогуз, О. (2016). *Мій конспект. Історія України. 11 клас*. Харків: Основа.
- Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). (2016). Взято з http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
- Міністерство освіти і науки України - Навчальні програми для 5-9 класів. (2017). *Mon.gov.ua*. Взято з <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
- Міністерство охорони здоров'я України. (1998). *Державні санітарні правила та норми «Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах*

та режим праці учнів на персональних комп'ютерах» ДСанПіН 5.5.6.009-98. Взято з <http://ukraine.uapravo.net/data/base52/ukr52517.htm>.

Шинкарук, В. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- Yermolenko, A., & Mokrohuz, O. (2016). *My notebook. World History. Grade 11*. Kharkiv: Osnova. (in Ukrainian)
- Zadorozhnia, L. (2013). Lifelong Education. In *Proceedings of the International scientific and practical Internet conference "Media Education – a priority in the education of the XXI century: problems, achievements and perspectives"*, 4-6. Retrieved from http://conf-hano.at.ua/news/zadorozhnja_l_osvita_vprodovzh_zhittja/2013-10-23-282. (in Ukrainian)
- Ivanov, V., Volosheniuk, O., & Mokrohuz, O. (Eds.). *Media literacy in social class lessons: Teacher Handbook*. Kyiv: Tsentr vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy. (in Ukrainian)
- Kahitina, N., & Mokrohuz, O. (2016). *My notebook. History of Ukraine. Grade 11*. Kharkiv: Osnova. (in Ukrainian)
- The Concept of Implementation of Media Education in Ukraine (new edition)*. (2016). Retrieved from http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/. (in Ukrainian)
- Ministry of Education and Science of Ukraine - Curricula for grades 5-9. (2017). *Mon.gov.ua*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>. (in Ukrainian)
- Ministry of Health of Ukraine. (1998). *State sanitary rules and norms "Arrangements and equipment of cabinets of computer equipment in educational institutions and working conditions of students on personal computers"* DSanPiN 5.5.6.009-98. Retrieved from <http://ukraine.uapravo.net/data/base52/ukr52517.htm>. (in Ukrainian)
- Shynkaruk, V. (Ed.). (2002). *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. Kiev: Abris. (in Ukrainian)

Матеріал надійшов до редакції 08.12.2017 р.